

Kulturarenaer – mer enn kulturhus

Kulturarenaene utgjør en viktig del av infrastrukturen for kulturlivet, skjelettet som kulturlivet henges på og bygges rundt. Vi mangler i dag et nasjonalt og helhetlig fokus på, og problematisering rundt, behovet for kulturarenaer til ulike kulturaktiviteter og -tiltak. Den lokale kulturvirksomheten blir svært mange steder hemmet av mangelen på hensiktsmessige lokaler.

Norsk kulturforum ber om at det i utredningsarbeidet settes søkelys på behovet for egnede arenaer for kultur som grunnlag for et godt kulturliv og kulturutviklingsarbeid. Foreliggende notat er utarbeidet i samarbeid med Rune Håndlykken, konsulent for mange av landets kulturarenaer, og Jon G. Olsen, daglig leder Akershus musikkråd, som begge har lang erfaring fra arbeid med egnede lokaler til kultur.

Kulturlivet mangler egnede kulturarenaer

Lokalt kulturliv er mangfoldig, både i store og små kommuner. Det er kor, korps, band, teatergrupper, dansegrupper, filmklubber, malerklubber og litteraturklubber. Det er profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere som driver opplæring, aktivitet og formidling, innenfor offentlig, frivillig og privat virksomhet. Vi har i dag en generell kunnskapsmangel knyttet både til aktivitetsnivå, tilgang på egnede lokaler og behovet for slike lokaler.

Dans er kanskje den kulturaktiviteten som øker mest i kvalitet og omgang, men vi ser en generell aktivitetsøkning innenfor hele kulturfeltet. Alle disse aktivitetene trenger hensiktsmessige lokaler, til øving og til framføring. Det er i øve- og forsamlingslokalene det meste av aktiviteten skjer. Øverommene er de utøvende kunstnernes arbeidsplass.

Helhet og sammenheng

Det er et betydelig etterslep for gode og egnede kulturarenaer, være seg nybygg, større rehabiliteringsprosjekter, øvelokaler, møteplasser eller formidlingsarenaer for hele bredden av kulturlivets ulike kulturaktiviteter. Tilgang på hensiktsmessige lokaler som ikke koster for mye å bruke, er trolig den største hindringen for en fortsatt utvikling av et godt lokalt kulturliv for alle.

Kulturhusene er viktige kulturarenaer, men de dekker kun deler av det faktiske behovet. Det er viktig at vi klarer å se kulturhus og andre kulturarenaene i en helhetlig sammenheng. For å klare dette trenger vi kunnskap om behovene lokalt. Hvilke arenaer finnes og hvilke arenaer brukes av kulturlivet i dag.

Fra 2010 har fylkeskommunene ansvar for spillemidlene til lokale og regionale kulturbygg. Kulturdepartementet har likevel beholdt en viss styring av midlene, og foreløpig er deler av bevilgningen bundet opp i etterslep fra tidligere vedtatte bevilgninger. Men selv når fylkeskommunene får overført hele summen, vil de tilgjengelige midlene bare i liten grad dekke det faktiske behovet for nybygg, rehabilitering, ombygging med mer. Når den samlede summen er liten blir den enkelte fylkeskommunes andel også liten.

For idrettsarenaer finnes det etablerte rapporteringsrutiner for hele søknadsmassen og derfor også gode tall for etterslep. Slike tall finnes ikke for kulturarenaer. Det er likevel et rimelig grunnlag for å påstå at etterslepet for kulturarenaer er minst like stort som for idrettsarenaer.

Statstilskudd og spillemidler til kulturbygg og idrettsanlegg i kommunene 1994 – 2011 ¹

I kulturløftet 1 fra 2004 pkt 15 lovet de nåværende regjeringspartiene at kommunenes kulturarenaer skulle få *”en ordning som gjør at prosjektstøtten kan bli på samme nivå som til idrettsbygg”*. I fellesmerknaden fra de samme partiene til Kulturmeldingen i 2004 ble dette uttrykt slik: *”Det er viktig med en god ordning som gjør at kommunene satser på å bygge kulturelle møteplasser”*. Tabellen under viser at dette ikke er fulgt opp så langt.

Alle tall i mill. NOK i tilskuddsåret

	1994	2000	2005	2011	Merknad
Tilskudd / spillemidler til allmenne kulturbygg i kommunene	66,5	30,8	60,0*	70,0*	* Se under
Spillemidler til idrettsanlegg i kommunene	211,9	336,8	578,7	683,5	
Til kulturbygg i % av tilskudd til idrettsanlegg	31,4 %	9,1 %	10,4 %	10,2 %	

Fra 2005 har Kulturdepartementet fordelt ca. 78 millioner i året til regionale møteplasser for kultur, i tillegg til ca. 48 millioner til fylkeskommunene, til lokale kulturbygg. Av de 78 millionene har det aller meste gått til tusenårssteder i fylkene, institusjonsbygg, spesialbygg og museumsbygg. Tallene for 2005 og 2011 tar derfor med omtrent det som har gått til allmenne regionale kulturbygg fra Kulturdepartementet.

Nasjonale, regionale og lokale kulturbygg

Offentlig debatt fokuserer ofte på store nasjonale signalbygg og store regionale kulturhus. Disse kulturhusene er viktige bygg i den nasjonale kulturpolitikken. Det er likevel slik at denne type bygg bare treffer deler av kulturlivets grunnleggende behov for kulturarenaer.

I følge rapporten *Kultur i kirken*² er det Samfunnshusene (Ungdomshus, Folkets Hus og lignende) som utgjør hovedtyngden av lokale kulturarenaer. Hele 64,6% av kulturaktiviteten gjennomføres i denne type lokaler. Også kirkene skårer høyt med 47,4%. Først på tredje plass kommer kulturhusene med 37,5%. Men idrettshaller og skolelokaler skårer nesten like høyt som kulturhusene, som arena for kulturaktivitet.

Når vi samtidig vet at denne type lokaler sjelden er egnet til den kulturaktiviteten som foregår der, har vi et stort problem. Det bør i denne sammenheng diskuteres i hvilken grad eksisterende skolelokaler kan utnyttes bedre, eller suppleres for kulturvirksomhet både i og utenfor skoletiden. Dette vil i mange sammenhenger være gunstig økonomisk og praktisk hensiktsmessig. For nye skolebygg bør rom for kultur planlegges inn fra starten av og utformes slik at de kan benyttes av kulturlivet utenom skoletiden.

Kulturhus

Interessen for nye kulturhus i kommunene er stor, og det finnes flere gode eksempler på kulturhus som har funnet sin plass blant kommunens kulturarenaer. Men ikke alle lykkes. Noen lokaler har begrenset bruksområde, andre er for dyre for det lokale kulturlivet. I debatten rundt drift og aktivitetsnivå får snevre inntjeningskrav ofte stor plass. Det bør problematiseres i hvilken grad kulturhusene skal sees på som

¹ Kilde Statsbudsjettene

² Espeland og Agedal: Kultur i kirken. En kartlegging av kulturaktiviteter i to bispedømmer i Den norske kirke. KIFO Notat nr 1/2010

næringsaktører med strenge inntjeningskrav, eller som nødvendig infrastruktur for levende lokalsamfunn. De kulturhusene som fungerer best er de som har et bredt samlet tilbud som bibliotek, øvelokaler, kulturskole, aktivitetslokaler for lokalt kulturliv, voksenopplæring, formidlingslokaler og lignende, som gjør dem til daglige møteplasser for lokalbefolkningen.

Mange nye kulturhus sliter med økonomien. Noen har problemer med å fylle husene med kultur, gjerne knyttet til at husleien er for høy for det lokale kulturlivet. Flere kulturhus mangler ansatte som kan drifte huset, noe som går ut over tilgang og åpningstider. Vi ser også at når mange kommuner i nærheten av hverandre bygger like hus for likartede tilbud, vil de etter hvert utkonkurrere hverandre.

Dersom kulturhusene ikke er tilrettelagt for bred og allsidig bruk der kommunenes eget kulturliv får god plass, vil mange slite med både tilbud og inntjening. Den store utfordringen ligger nettopp i å bygge kulturbygg som dekker lokalsamfunnets egne behov, samtidig som det legges til rette for å ta imot store tilreisende produksjoner. Det er ikke realistisk å tro at alle behov skal kunne dekkes i et kulturhus. Satsingen på nytt kulturhus bør derfor samtidig sees i sammenheng med ombygging og rehabilitering av eksisterende bygg slik at den samlede tilgangen på egnede kulturarenaer blir best mulig.

Avslutning

Det er behov for et overordnet perspektiv, en helhetlig nasjonal strategi. En slik strategi bør bygges på bakgrunn av kunnskap om lokalt og regionalt kulturliv. Kommunale strategiske planer bør følges opp og koordineres på regionalt nivå og samles til en nasjonal oversikt over hva som finnes og hvilke deler av landet som mangler egnede lokaler til kultur.

Vi vet at det er store forskjeller mellom regionene. En nasjonal strategi bør innarbeide nye regler og rammer for støtte, slik at lokale kulturarenaer kan bygges ut fra lokale og regionale behov, på en måte som også gir god dekning på landsbasis.

Det er behov for utforming av mer fleksible og differensierte støtteordninger som gir rom for å koble sammen ulike behov til en helhet i bla nye kulturhus. Å samle ulike kulturarenaer i tilknytning til nybygg vil for mange bety en vitalisering av eget kulturliv. Et nytt kulturhus vil ikke dekke det totale behovet for kulturarenaer. I arbeidet med nye kulturhus bør det foretas en helhetsvurdering der kulturhusets plass og rolle sees i forhold til den totale tilgangen på egnede kulturarenaer.

En nasjonal strategi vil være et godt virkemiddel for å innfri Kulturlovens intensjoner om at alle skal ha mulighet for å drive meningsfull egenaktivitet og få tilgang til gode kulturopplevelser. Muligheten for meningsfull egenaktivitet og gode kulturopplevelser er avhengig av egnede kulturarenaer over hele landet.

Oslo 14. November 2011

Med vennlig hilsen
Norsk kulturforum

Jorunn Bøe
Styreleder

Åse V. Festervoll
Generalsekretær

Noen glimt fra kulturlivets hverdag

- Kvaliteten på barn og unges øvings- og fremføringslokaler er svært varierende. Noen steder kan ungdommen boltre seg i splitter nye lokaler, mens andre steder risikerer de å falle gjennom scenegulvet eller få lysriggen i hodet
- Orkestre, korps, teatergrupper og band bruker mer tid og krefter på å frakte utstyr ut og inn av gymsaler og klasserom enn til egen kulturutøvelse. Når vi vet at alt frivillig kulturarbeid baserer seg på lyst og engasjement, er dette en uholdbar situasjon
- Svært mange lokale kulturgrupper, spesielt for barn og unge, bruker gymsaler som er lite egnet til kulturformål. Det er vanskelig å få plass, men lokalene er noen steder de eneste med en viss størrelse som overhode kan oppdrives. Ofte har idretten flyttet fra gymsalene og samfunnshusene til nye idrettshaller. Det er et skrikende behov for oppgradering av bygg fra 50-80 tallet. Det ligger store muligheter for å gjøre om disse lokalene til gode kulturarenaer, noe som vil koste vesentlig mindre enn å bygge helt nytt.
- Akustikk er ikke bare luksus. De som har prøvd å øve i et korps i gode lokaler vet at det er som å komme til himmelen i forhold til de vanlige alternativene: Rom uten klang, eller rom med ødeleggende akustikk der folk får hørselskader. Selve aktiviteten lider og rekrutteringen av nye deltakere lider. Vi tilbyr dagens kulturinteresserte barn og unge lokaler som arbeidstilsynet ville forbudt om de sjekket. Disse lokalene er også arbeidsplass for profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere.
- De fleste skolekorps øver i gymsaler. Dette fortrenger korene som henvises til små rom der det er vanskelig å synge og utvikle musikk
- Kulturskolenes opplæring ville gjennom satsing på øvingslokaler og verksteder i kulturbygg fått helt andre muligheter for utvikling av gode læringsarenaer for elever og ansatte
- Dansegrupper over hele landet danser på gulv som er lite egnet til dans, noe unge dansere tar fysisk skade av
- Aktive teatergrupper får ikke gjenbruke sine kostymer og kulisser fordi det ikke finnes egnede lokaler til lager
- Profesjonelle kunstnere og kulturarbeideres har problemer med å finne egnede produksjons- og øvelokaler